

STEF VAN DELFT
SVDELFT@PSY.NL
BEELD: MARTIJN DE VRIES

DE DUIZEND MIJL VAN DE VEELPLEGER

Het tij lijkt te keren. Bij het ministerie van Justitie gaat het roer om: gedetineerden moeten niet alleen worden opgesloten, maar behandeld en begeleid worden. Bij de Piet Roordakliniek in Apeldoorn weten veelplegers dat allang. 'Er was heel veel mis met mij.'

Een reis van duizend mijlen begint met een eerste stap.' Over deze uitspraak, gebeiteld in een grote betonnen drempel, stap je letterlijk de Piet Roordakliniek in Apeldoorn binnen. De weg is lang. Dat geldt waarschijnlijk ook voor de man die, hoofd gebogen, grote weekendtas om de schouder, het pand binnenloopt. Bij de receptie groet een cliënt hem enthousiast: 'Hé vriend, ben je er weer, haha, dat had ik van jou niet verwacht. Welkom man, welkom terug.' De man met weekendtas ondergaat de vrolijke

leven vechten. Ze misten simpelweg de vaardigheden om eruit te komen. En de meesten hebben psychische stoornissen. Mokhtar (32) zegt: 'Ik wilde eigenlijk niet verder in dat leventje van dealen en gebruiken. Maar als je niet weet hoe je een ander leven kunt beginnen, lukt dat ook niet.' Van deze vijf mannen is Mokhtar het verst: hij heeft in bijna vier jaar tijd alle drie de fasen van de kliniek doorlopen en woont nu op zichzelf in het 'huis op proef' in Druten (Gelderland). Pas na een jaar 'huis op proef' wordt de woning op zijn eigen naam gezet. Voor de andere vier mannen is een eigen huis nog (verre) toekomst. Aldrin (38) staat aan het begin van de behandeling, hij zit sinds een paar maanden in de besloten Piet Roordakliniek. Evenals Ad (26), die echter na negen maanden behandeling op het punt staat door te stromen naar een vorm van begeleid wonen. En Renee (52) en Sergio (42) wonen in de vervolglocatie van de Roordakliiek, in het Gelderse Beneden-Leeuwen, met uitzicht op de Waal. Zij werken hier aan hun toekomst en leven een stuk zelfstandiger, al is ook hier de begeleiding nog intensief.

BOOS OP IEDEREEN

De overeenkomsten tussen de mannen lijken groter dan de verschillen. Bij iedereen begonnen de problemen al vroeg, vrij jong raakten ze aan de drugs of drank. Neem Aldrin, die met een isd-maatregel net in Apeldoorn is begonnen. In 1986 kwam hij vanuit Curaçao naar Nederland, na een ongelukkige jeugd vol mishandeling en straf. 'Toen ik dertien was begon ik te blowen, vooral om mijn akelige gevoelens weg te drukken. In Nederland ging ik verder: ik leerde voor kok, maar ik raakte verslaafd aan de cocaïne en aan de drank. Intussen kreeg ik ook kinderen. Later heb ik weleens gedacht: nog een geluk dat ik mijn kinderen niet mishandelde zoals mijn vader dat met mij deed.' En in keurig hulpverleningsjargon: 'Dat komt waarschijnlijk doordat ik mijn agressie naar binnen heb gekeerd, onder andere door veel drugs te gebruiken. Maar die agressie kwam er langs andere weg toch ook uit. Ik gebruikte bijvoorbeeld veel geweld toen ik een keer werd opgepakt. Mijn behandeling hier zal veel gaan over het beter hanteren van mijn agressie. Die wil ik onder controle krijgen.' Zijn medepatiënt Ad, ook al jong aan de drugs, kampt eveneens met agressie. Op de basisschool in Brabant was hij een schuchter, hevig stotterend jongetje dat werd gepest. Zijn ouders scheidten al vroeg. Eenmaal op de middelbare school ging het mis. In plaats van alles over zich heen te laten komen, begon hij te slaan. 'Toen was het pesten snel over, dat vond ik wel fijn.' Maar zijn problemen – de angst, de agressie, de drugs – bleven, ook na een verblijf in een internaat. 'Daar was ik altijd erg bang, en vooral heel boos, op iedereen eigenlijk.' Na jaren van heftig druggebruik en diefstal, pleegde hij een ernstig geweldsdelict en belandde hij in de gevangenis. In de gevangenis wordt doorgaans weinig gedaan met

Sergio

begroeting gelaten. Hij begint opnieuw aan zijn reis van duizend mijlen.

De vijf mannen die in deze reportage aan het woord komen hebben allemaal een verleden van langdurige verslaving en criminaliteit, vaak met geweldsdelicten. Het zijn de zogenoemde veelplegers, de bajesklanten die de maatschappij liever achter de tralies ziet. De feiten liggen er, daar kunnen ze niet omheen, ook al zeggen ze dat ze die graag helemaal vergeten. Opvallend is dat er behalve hun criminele verslavingsverleden meer overeenkomsten zijn: alle vijf voelden zich machteloos in de tijd dat ze zich stelend, helend en gebruikend door het

de psychische problemen van de veelplegers, die meestal ettelijke celstraffen achter de rug hebben. Pas in de Piet Roordakliniek blijkt dat er vaak sprake is van psychiatrische stoornissen. Aldrin, die al in 2005 een tijdje was opgenomen in de Apeldoornse kliniek, hoorde daar voor het eerst een diagnose: naast zijn verslavingen heeft hij ernstige gedragsstoornissen, en zijn agressie komt voort uit de mishandelingen in zijn jeugd. Daar schrok hij zo van dat hij er toen voor koos geen behandeling te ondergaan, maar zijn resterende straf in de gevangenis uit te zitten. 'Ik vond het te confronterend daarmee verder te gaan. Ik wilde rust en ik dacht dat ik het wel zou redden. Maar niet dus, na een tijd viel ik terug. Toen ik in april 2007 een isd-maatregel kreeg opgelegd wist ik: nu moet ik die behandeling doen. Dat is mijn enige kans en daar moet ik de tijd voor nemen. Ik moest hiervoor echt wel gemotiveerd zijn. Ik moest hard knokken om dat aan te tonen, en om vanuit de penitentiaire inrichting Grittenborgg in Drenthe hier te komen. Maar ik wist: een isd alleen is voor mij niet de oplossing. Dan sta ik na twee jaar zonder al te veel behandeling weer buiten. De maatregel duurt nu voor mij nog elf maanden en dan ben ik waarschijnlijk nog niet klaar met de behandeling.'

En Ad kreeg in Apeldoorn te horen dat hij PDD-NOS heeft. 'Nooit eerder gehoord', zegt hij. 'Toen ik eenmaal begreep wat dit ongeveer inhoudt, snapte ik ook waarom ik me vroeger thuis zo vaak onbegrepen voelde. Ook

'IK BLIJF EEN GEVOELIG VENTJE'

begreep ik voor het eerst waarom ik zo slecht tegen veranderingen kan en dat ik veel structuur nodig heb in mijn leven. Dat geeft rust. Dat had ik tot dan toe nooit gehad, het was altijd chaos in mijn hoofd.' Na de diagnose brak voor Ad een periode aan van intensieve behandeling in Apeldoorn. Daar leerde hij kijken naar zijn eigen gedrag en leerde hij ook te vertellen wat hij voelde. 'In de groep ging het een aantal keer speciaal over mij. Dan moest ik vertellen. Over mijn verslaving, over mijn leven. Dat vind ik erg moeilijk, want het zijn

geen leuke verhalen. Het geweld dat ik heb gebruikt, had ik weggestopt. Ik dacht er soms aan, maar dan raakte ik ook in paniek. Daar had ik het liever niet over, maar in de groep moest ik wel. Dat was zweeten... Toen ik na lange tijd besepte wat ik anderen had aangedaan, zat ik echt op nul. Toen voelde ik me helemaal niets.' De afgelopen maanden heeft Ad stap voor stap geleerd wat bij hem signalen zijn voor terugval. Als hij een machteloos gevoel over zich krijgt, moet hij opletten. En hij heeft geleerd zijn boosheid te beteugelen. 'Dat gaat beter nu. Ik blijf een gevoelig ventje, en duidelijkheid is voor mij erg belangrijk. Maar ik kan wel beter tegen kritiek nu en als ik boos word, is dat minder heftig en duurt dat veel minder lang dan eerst.'

SLECHTE GEDACHTEN

Motivatie en tijd nemen. Dat geldt voor alle patiënten van de Piet Roordakliniek. Zonder motivatie komen ze niet eens binnen, en motivatie moet hen behoeden voor terugval. Als ze steviger in hun schoenen staan, kunnen ze doorstromen naar een intensieve vorm van begeleid wonen in Beneden-Leeuwen. Daarna mogen ze naar een nog kleinschaliger woonvorm in hetzelfde dorp, met iets meer vrijheden en met meer aandacht voor werk. Zoals Renee en zijn huisgenoot Sergio, die beiden in het resocialisatietraject zitten. Renee is ruim vier jaar in behandeling. Zelf vindt hij dit trouwens niet bovenmatig lang na 25 jaar van verslaving en delinquent gedrag. 'Er was veel mis met mij', blikt hij terug. 'Naast mijn verslaving vertoonde ik antisociaal gedrag, had ik geen vertrouwen in andere mensen. Ik was kortom nogal labiel. Ik heb daarom een tijdje librium geslikt waardoor ik me steviger voelde. Daarnaast was vrij snel duidelijk dat ik heel

lang een gestructureerd leven op een rustige plek zou moeten leiden.' Wat dat betreft zit hij in Beneden-Leeuwen niet slecht: een slaperig dorp aan de Waal. 'Hier krijg je volop de kans je te weren tegen slechte gedachten. Je kan immers makkelijker het terrein verlaten. Zo kwam ik mezelf wel tegen, want een terugval is dichtbij. Je ziet dan ook wel mensen terugvallen, meer nog dan in Apeldoorn. Om dat te voorkomen is er een vol therapieprogramma, met veel aandacht voor preventie. Dat we voor onszelf weten wanneer het mis dreigt te gaan, en alert blijven op vroege signalen die een terugval aankondigen. Gelukkig heb ik het gered.' Renee is nu orderverwerker voor een laboratorium dat microbiologisch onderzoek verricht. En in december vertrekt hij definitief, naar zijn zus op Curaçao.

‘ALS JE NIET WEET HOE JE ANDERS MOET LEVEN, LUKT DAT OOK NIET’

Wat maakt dat verslaafde veelplegers op een gegeven moment wel in behandeling gaan en deze ook weten vol te houden? Volgens Sergio is dat een combinatie van drang en motivatie. Jarenlang was hij een in zichzelf gekeerde man – een psychosegevoelige zorgmijder – voor wie het altijd al zeer moeilijk was zich te uiten. Nadat hij vanwege zijn verslaving zijn werk op de grote vaart moest stoppen ('telkens een cold turkey op volle zee houd je echt niet vol'), vertoefde hij gedurende twintig jaar vaker in de Bijlmerbajes dan daarbuiten. 'Ik wilde wel uit dat leventje stappen, maar iedere keer als ik de bak uit kwam, had ik alleen maar een vuilniszakkie met een paar kleren. Dan was het: voorschot halen en snel Amsterdam weer in om te scoren. De laatste keer kreeg ik een voorwaardelijke straf: moest ik me laten behandelen. Ik begreep wel dat ik die stok achter de deur nodig had. Toen ik in Apeldoorn begon, voelde ik voor het eerst in mijn leven: hé, ik mag er zijn! Dat gevoel is daarna gebleven, ook hier in Beneden-Leeuwen. Er lag geen druk op de behandeling, ik kon er de tijd voor nemen en dat heeft me al die tijd enorm geholpen.' Sergio is nu drie jaar verder en na zijn verblijf in het dorp Beneden-Leeuwen met intensieve behandeling, lijkt hij volmaakt tevreden met zijn beschermende woonvorm aan de Waal. Hij hoeft er niet zo nodig weg. Toch zal ook voor hem worden uitgekeken naar een huis waar hij nog zelfstandiger zal wonen, ook al lijkt in zijn geval begeleiding blijvend nodig. Het risico dat hij zich te veel

PIET ROORDAKLINIEK

De Piet Roordakliniek, onderdeel van Tactus verslavingszorg, heeft zich sinds tien jaar gespecialiseerd in de behandeling van verslaafden met een langdurig crimineel verleden. Alle veelplegers komen er binnen met een justitiële maatregel. Voor de meesten geldt dat ze al vanaf hun vroege jeugd in de problemen zijn gekomen en weinig opleiding hebben genoten. De laatste jaren komen er steeds meer mensen met een isd-maatregel, tachtig procent van de bijna zestig bedden. De ervaring leert dat verslaafde veelplegers langer begeleiding nodig hebben dan de twee jaar die een isd-maatregel duurt. Sommigen zullen nog lange tijd begeleid wonen. Anderen wonen zelfstandiger, maar blijven contact houden met hulpverleners van de Piet Roordakliniek.

In fase I gaan cliënten naar de besloten kliniek in Apeldoorn. Daar ligt de nadruk op stabiliseren, diagnose stellen en de eerste fase van de behandeling. Ook is er aandacht voor werk; in de kliniek wordt al geoefend met technieken als hout- en metaalbewerking. Tegelijkertijd is er veel aandacht voor het bespreken van het verleden, het leren praten over emoties en het herkennen van signalen: wanneer dreigt de terugval? Hierna stromen de cliënten door naar intensieve vormen van begeleid wonen. Dat kan in Beneden-Leeuwen, waar ze al zelfstandiger wonen, maar wel met veel begeleiding. Behalve voortzetting van (groeps) gesprekken blijft er veel aandacht voor de signalen die kunnen wijzen op terugval. De aandacht verschuift naar resocialisatie: wonen en werk. In de derde fase is er nog wel begeleiding, maar er is meer zelfstandigheid. De nadruk ligt nog meer op wonen en werk.

Aldrin

in zichzelf terugtrekt is anders te groot. Niet voor iedereen is het even gemakkelijk een goede plek te vinden. Dat is een van de grote problemen waar de Piet Roordakliniek tegenaan loopt. Mensen die hier worden behandeld, hebben veelal gedurende lange tijd begeleiding of toezicht nodig. Wellicht voor de rest van hun leven. Maar het is de vraag of dat is te regelen. De kliniek werkt samen met ribw's, maar die zijn niet gewend aan verslaafde veelplegers. Bovendien mag in veel ribw's gedronken en geblowd worden. Tactus werkt nu samen met een ribw in Apeldoorn aan de opzet van een beschermende woonvorm speciaal voor deze groep. Een andere mogelijkheid is het 'huis op proef', een woning die gehuurd wordt van een woningbouwvereniging, maar waar de bewoners onder de verantwoordelijkheid vallen van de Piet Roordakliniek. Mokhtar woont sinds begin dit jaar in zo'n huis in Druten. Hij heeft het hele traject van de Piet Roordakliniek in drie jaar doorlopen en is blij dat hij zo ver is gekomen. 'De tijd dat ik als Utrechts jochie met duizenden euro's op zak liep, herinner ik me heel goed. Ik werd daar niet gelukkig van en was altijd met mezelf bezig. Tijdens mijn behandeling heb ik geleerd over mezelf, ik ben wij-

**'EEN ISD ALLEEN IS
VOOR MIJ NIET DE
OPLOSSING. DAN
STA IK NA TWEE
JAAR WEER BUITEN'**

zer geworden. Gelukkiger ook, ik heb nu niet veel geld, maar ik voel me beter dan toen ik in de drugshandel zat. Ik heb nu werk, een woning en ik vind het prachtig om met mijn neefje op stap te gaan. Daar gaat het om. Het succes van de behandeling wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door het gericht toewerken naar werk en wonen. Want als dat er niet zou zijn aan het eind van de rit, vrees ik dat veel mensen toch weer gemakkelijker terugvallen.'